

ધોરણ : 11

ગુજરાતી

પાઠ : 10

શ્વલ

પ્રશ્ન : 1 નીચેના પ્રશ્નોના એક-બે વાક્યમાં ઉત્તર લખો.

(1) જુલ દ્વારા કયાં બે મોટાં કાર્યો થાય છે?

➤ જુલ દ્વારા બોલવાનું અને સ્વાદ ચાખવાનું આ બે મોટાં કાર્યો થાય છે.

(2) કેવી જુલ પાંડુરોગની સૂચક છે?

➤ ફીકી, સકેદ, નરમ, પહોળી ને અસ્થિર જુલ પાંડુરોગની સૂચક છે.

(3) કોઈ માણસ નશો કરતો હશે તેમ શા પરશી કહી શકાય?

➤ મુખ બહાર કાઢતાં જેની જુલ સ્થિર રહી ન શકે તે માણસ નશો કરતો હશે એમ કહી શકાય.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના પ્રશ્નોના બે-ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો.

(1) લેખકે સર્વ ઇન્ડિયોમાં જીભનું સ્થાન વિશિષ્ટ શાથી ગણાવ્યું છે?

➤ સર્વ ઇન્ડિયોમાં જીભનું સ્થાન વિશિષ્ટ છે. એના સમર્થનમાં લેખક જણાવે છે કે કાન, હાથ, પગ આદિ બે-બે ઇન્ડિયો છે; પરંતુ તે એક જ કાર્ય કરે છે. કાન સાંભળવાનું, બે નસકોરાં શાસ લેવાનું, પગ ચાલવાનું અને આંખ જોવાનું કરે છે. જ્યારે જીભ એક છે, છતાં તે બોલવાનું અને સ્વાદ ચાખવાનું એમ બે કાર્યો કરે છે.

(2) જીબ ઉપર મનુષ્યની સત્તા છે તેમ શા પરથી કહી શકાય ?

➤ ઘણીખરી ઇન્ડિયો પર આપણો કાબૂ નથી. આપણી ઇચ્છાનું હોય તો પણ કોઈ ગાળ આપે અને તે સાંભળવી ન ગમે તો પણ આપણા કાન એને આપણા મગજ સુધી પહોંચાડે જ છે. આપણી આંખ પણ કેટલુંય ન જોવાનું અનેક વાર જુઓ છે. માથું ફાડી નાખે એવી દુર્ગંધ પણ નાક મગજ સુધી પહોંચાડે છે; પરંતુ જીબની ઇચ્છા હોય તો જ બોલવાનું કે સ્વાદ ચાખવાનું શક્ય બને છે, અન્યથા નહિ. આ પરથી કહી શકાય કે જીબ ઉપર મનુષ્યની સત્તા છે.

(3) લેખક જીબને “જ્ઞાનેન્દ્રિય” તથા “કર્મેન્દ્રિય” સાથે શા માટે સરખાવે છે?

➤ લેખક જીબને ‘જ્ઞાનેન્દ્રિય’ તથા ‘કર્મેન્દ્રિય’ સાથે સરખાવે છે; કારણ કે રસાસ્વાદનો અધિકાર કેવળ જીબને જ મળ્યો છે, એના વડે જ સ્વાદનું જ્ઞાન થાય છે. માટે જીબને જ્ઞાનેન્દ્રિય કહે છે. બોલવાનું કાર્ય પણ જીબ જ કરે છે, એટલે એને કર્મેન્દ્રિય કહે છે.

(4) લેખકને ઉચ્ચારશાસ્ત્રનો વિષમ કોયડો ક્યો લાગે છે? શા
માટે ?

➤ સુરત, વડોદરા, અમદાવાદ બધે સ્થળે 'જ' બોલાય છે તે
ભરૂચમાં કેમ બોલાતો નથી? લેખકને એ ઉચ્ચારશાસ્ત્રનો
વિષમ કોયડો લાગે છે. તેમના મતે એનું કારણ એ છે કે
બાળપોથીમાં નળનું ચિત્ર આપી, તે પરથી 'જ'કાર
શીખવવામાં આવે છે ને ભરૂચમાં નળ નથી. તેથી કદાચ
ભરૂચવાસીઓએ નળની સાથે 'જ'નો બહિજાર કર્યો હશે.

(5) ભિન્ન ભિન્ન વ્યક્તિઓની જીબની ખાસિયત લખો.

►કેટલીક જીબો પોતાના શ્રોતાના કાનની ઉપાસક હોય છે. આખો વખત સાંભળનારના કાનમાં એ ધૂમ્યા કરે છે. કેટલીક જીબો એટલી આત્મપ્રશંસા કરે છે કે એમાં પોતાને ને સાંભળનારને દુબાડી દે છે. તો કેટલીક સાંભળનારની ખુશામદમાં જ રચીપચી રહે છે. કેટલીક જીબા સ્થીને જોઈને વાચાળ બને છે, અન્યથા મૌન રહે છે. કેટલીક જીબો બીજાના જ મનના વિચારોની વાહક બને છે. કેટલીક જીબ કાતરનું કામ કરે છે. કેટલીક જીબો સોથની ગરજ સારે છે, તો કેટલીક જીબ નેતરની સોટીનો ઘ્યાલ આપે છે.

(6) પ્રતિકૂળ સંજોગોમાં જુબ આનંદથી રહેવાનું શી રીત શીખવે છે?

- જુબની આગળ બત્રીસ લૈયા જેવા મજબૂત દાંત છે, પાછળ ગણાની ઊડી ખાઈ છે. અનેક પ્રકારના ટાઢા-ઊના, તીખા-ખારા પદાશોનો સતત મારો, હરફર કરવા માટે ઓછામાં ઓછી જગ્યા, સૂર્યનો સહેજ પણ પ્રકાશ ન આવે તેવી સાંકડી અંધારી જગ્યામાં લપાઈ રહેવાનું. આવી અનેક પ્રતિકૂળતાઓ છતાં જુબ આનંદથી નિર્ભયપણે પોતાનું કાર્ય કરતી રહે છે.

ખાનપાનનો રસાસ્વાદ માણાતી રહે અને અંદરનો તથા મન ને
હદયના વિચારભાવોને વ્યક્ત કરી સંસાર સાચવતી રહે છે. સુખી
થવું હોય તો સંસારમાં જલકમલવત् નહિ પણ મુખજીબની જેમ
રહેવું એવો ગૂઢ બોધ વગાર બોલ્યે સંભળાવે છે. આમ, જીબ
પ્રતિકૂળ સંજોગોમાં પણ આનંદશી શી રીતે કર્તવ્ય બજાવતાં
રહેવું અને સંસારમાં આનંદશી રહેવું એ શીખવે છે.

પ્રશ્ન : ૩ નીચેના પ્રશ્નોના મુદ્દાસર ઉત્તર લખો.

(1) 'જુબ દ્વારા મનુષ્યની જાતિ આદિ બાબતોની માહિતી મળે છે' -

વિધાનની ચર્ચા સદૃષ્ટાંત કરો.

►જુબના આધારે મનુષ્યની જાતિનો પરિચય વગર પૂછ્યું મળી
જાય છે. જેની જુબ સહેલાઈથી, નજીવા કારણાસર ભયંકર શાપ
આપી દે તો સમજવું કે એ બ્રહ્માંશિ છે. જેની જુબ વેદમંત્રોના ધન,
જટા, કમ ઇત્યાદિ પ્રકારના પાઠો કરતી હોય અને સોમરસનું પાન
કરતી હોય તો સમજવું કે એ બ્રાહ્મણ છે.

જેની જુલ વીરરસની વાતો કરે ને કસુંબાપાણી કરતી હોય
તો એ ક્ષત્રિય છ. પૈસાની વાત સાંભળી જેની જુલ ભીંજાઈ
જાય તો સમજવું કે તે વેશ્ય (વાણિયો) છ. જેની જુલ મોટે
ભાગે મૌન રહે ને અન્ય વર્ણના હુકમ સાંભળી 'હા, મા-બાપ !'
એમ બોલતી રહે તો એ શૂદ્ર છ. જોકે, હવે આ વર્ગલેદને
સ્થાને નવીન લેદો ઊભા થતા રહ્યા છ.

(2) જુબ માટે ઈશરે કેટલીક સગવડ કરી નથી તવું લેખક શાથી કહે છે?

➤ લેખક માને છે કે જુબને ધારીએ ત્યારે મોમાંથી છૂટી કરી શકાય એવી સગવડ ઈશરે કરી હોત તો કેટલીક સમસ્યા ફરજ થઈ શકી હોત. જેમ કે, નાટક, સિનેમા અથવા સભામાં પ્રેક્ષકો ને શ્રોતાઓ પોતાની જુબનો વધારે પડતો ઉપયોગ કરી બીજાને દખલ કરતા હોય છે; પરંતુ સૌને પોતાની જુબ બહાર જુદી જુદી રષ્યામાં મૂક્યા પછી જ દખલ કરવામાં આવે તો સૌને નાટક, સિનેમાં તથા સભામાં વધારે આનંદ આવે.

ઉપરાંત બહુ બોલ બોલ કરીને કંટાળો આપનાર વ્યક્તિએ પોતાની જુલદી ચોપડીને કબાટમાં ઉંચી મૂકી દીધી છે એની ખાતરી કરી લીધી હોય તો જનાર વ્યક્તિ નિર્ભય થઈ જાય. જ્યારે કંકાસ કે કલહના પ્રસંગ ઉપસ્થિત થાય તે પહેલાં આપણે મોંમાંશી જુલ બહાર કાઢી ગજવામાં મૂકી દઈએ તો મારામારી અને ગાળાગાળીને સહેલાઈશી ટાળી શકીએ.

બળવાખોર ભાષણ કરનાર માણસને જેલમાં પૂરવાને બદલે સરકાર તેની જુલ જ જપ્ત કરી લે તો સુરક્ષા જળવાશે. રામનું રટણ કરનારી જુલની પ્રિસ્તીના મુખમાં અને રહીમને ભજનારી જુલની બ્રાહ્મણના મુખમાં અદલાબદલી થાત તો વિવિધ ધર્મની એકતા આપોઆપ સિદ્ધ થઈ જત.

(3) જુલ વિશેના લેખકના વિચારો તમારા શબ્દોમાં લખો.

► 'જુલ' નિબંધમાં લેખકે મનુષ્યની સર્વે ઇન્દ્રિયોમાં જુલની વિશેષતા દર્શાવી છે. દરેક ઇન્દ્રિય બબ્લે હોવા છતાં એક જ કાર્ય કરે છે; પરંતુ જુલ એક છે છતાં બે કાર્ય કરે છે : સ્વાદ ચાખવાનું અને બોલવાનું. જન્મથી મરણ સુધી જુલ અમર રહે છે, પણ મરણ પછી. વાણીરૂપે અમર રહે છે. રસાસ્વાદ માણવાનું અંગ જુલ છે, તો વાણી ઉચ્ચારવા માટે પણ જુલની જરૂર પડે છે. આથી જુલ જ્ઞાન અને કર્મનો સુંદર સમન્વય કરી શકે છે.

રોગની જાણકારી પણ જુબથી જ થાય છે. મનુષ્ય સંસ્કારી છે કે અસંસ્કારી, એની જાણકારી પણ જુબ આપે છે. જુબ અપમાન પણ કરી શકે છે અને જુબ પ્રશંસા કરીને અપમાનના ધા રુઝાવે પણ છે. કેટલીક જુબ કાતરનું કામ કરે છે, તો કેટલીક જુબ સોયની ગરજ સારે છે. જુબ દ્વારા બોલાતી બોલી મનુષ્યનાં ગામ, જાતિ, સંસ્કાર આદિનો પરિચય પણ વણપૂછ્યે આપી હે છે. અન્ય પ્રાણીઓ કરતાં મનુષ્યની શ્રેષ્ઠતા અને વિશિષ્ટતા એની જુબને કારણે છે. સમય અને સંજોગોને અનુકૂળ થઈ જવાનું કૌશલ પણ જુબમાં છે.

કામનીની જેમ જુબના જદુ અને કામણા પણ અનેરાં છે. તેમ છતાં જુબને ધારીએ ત્યારે મોંમાંથી છૂટી કરવાની સગવડ હોત તો કંકાસ, મારામારી જેવી કેટલીક સમસ્યા ફર થઈ શકત. વધુ પડતું બોલીને કંટાળો આપતાં માણસોથી છૂટકારો મળત. જુબની અદલાબદલી થવાના પણ ફાયદા છે. બાળકના મોંમાં વૃદ્ધની જુબ આવે તો એ અનુભવભરી વાણી બોલત. રામભક્તની જુબ ખ્રિસ્તના ઉપાસકના મોંમાં જઈ ચડે અને રહીમને ભજનારની જુબ બ્રાહ્મણના મુખમાં જઈ ચડે તો રામ, રહીમ, ગોડ એક છે એ આપોઆપ સિદ્ધ થાત. જુબ આપણને પ્રતિકૂળ સંજોગોમાં પણ આનંદથી શી રીતે કર્તવ્ય બજાવાય એ શીખવે છે.

Thanks

For watching